

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, November' 27-én, 1840.

22. szám

Tartalom: A' Parthenon és még valami, (Krizbay Miklós) 169. l. Egy tőke pénz-
zes' végrendelese, (M. L.) 173. l.

A' Parthenon és még valami.

(Folytatás.)

Az előadás' tisztasága az eddigiektől eltérő sa-
játszerű, mélyebb 's élesebb megkülönböztetéseket
föltételező nézeteket is könnyen érthetőkké, vilá-
gosakká teszi, úgy hogy egy gyermek is haladhat
rajta jó móddal, csak egy ponttól se távo-
zék tovább, míg teljesen át nem érté. Ki ne-
hézségéről panaszkodik, legfeljebb is figyelmet-
len olvasását vádolhatja, 's ez ugyan nagy hiba,
de hogy nem az előadás' hibája, bizony lehet
állítani. Így az oktatásnak a' fennebbi kivonatban
előadott mindkét feladata a' legszerencsésebben
van megoldva a' jelen munkában. 'S hogy e' ki-
vül a' Szerző' sajátos fejtegetései által (mely-
lyek a' napi renden levő grammaticákban fog-
laltaknál a' kívül hogy sokkal következetesbék,
nem ritkán mélyebben hatók) maga a' tudomá-
ny is emelkedést nyert és haladott, úgy
hiszem, az ide alább iktatandó kivonatok és
mutatványok eléggé bizonyítandják. En részem-
ről, míg egy ferde előitéletek' nagyon elfogult
rabja bennök csak a' digito monstrarier'
vágját láthatja 's akarja látni, egy nagyon jeles
gondolkodó fő' kifejezése szerint a' Parthe-
non' eddigi füzeteiből azt látom, hogy tu-
dásunk' e' regioja' földabroszán is sok
a' színezetlen rész, és hogy Szerzőnk a-
zok közül nem keveset illuminált. Ezek ál-
tal egyszersmind jogosítottnak érzem magamat

tőle e' nemben jövendőre is nem kevesebbet
(hogy ne mondjam: jelen körülményeink között
legtöbbet) várni. Hogy azonban illetően hitem-
ben e' lapok' olly olvasói is osztozhassanak, kik
a' Parthenon'tán hirtől, 's lehet hogy csak
tisztátalan kútfőből ismerik: álljanak itt némely-
lyek második kötetéből is.

A' Szerző e' kötetben előadván elébb is a'
szók' különböző neveit: hogy a' nyelvben elő-
forduló akarmellyik szó' mellyik osztályhoz tar-
tozását kiismerhessük, szem előtt tartandó elvül
tüzi ki — ennek nem külső formáját, hanem —
annak tekintetbe vételét, minő értelemben fordul
elő a' mondatban, 's itt a' mondat' értelményét,
határaitát 'stb. kifejtven, oktudományi szempont-
ból vizsgálat alá veszi alkotó elemeit. — Sze-
rinte minden értelmes mondatban két fő vagy
lényeges, 's éppen azért soha el nem maradha-
tó eszmét lehet megkülönböztetni, mert — úgy
mond — minden mondatban, még a' legrövi-
debben is valamiről mondunk valamit. A-
maz a' tárgy (subjectum), 's ez a' tulajdo-
nítmány (praedicatum). Éppen ezért minden
mondatnak két főrésze van, habár ollykoron e-
zek' egyike vagy másika lappangólag fordul elé,
vagy néha — odaértetés' reményében — elhall-
gattatik is.

„Hát a' copula hol maradt?“ kérdé jó-
ízűn nevetve, midőn nyelvünket a' Parthe-
non' tanítmányi szerint hallá magyarátatni, egy
idegen ajku némben.

„Ah, szép hölgy, mire gondol Ön — szolt az oktató — hisz az nem is létezik!”

„De már azt soha el nem hihetem,” válaszolt amaz, 's győzelmi fennséggel appellált Chapsalra, Noëlre 's a' t. A' szegény oktató pedig a' Parthenon után elkezdé fejtegetni, hogy tulajdonítmány ül háromfélét mondhatunk a' tárgyokról: vagy azt tudniillik, hogy milly tulajdonnal bírnak (= mi azon jelenségek, melyet emberi módon szólván, velök állandó kapcsolatban lenni tapasztalunk), vagy hogy mi az állapotuk (= változó jelenségek), vagy végre hogy illetén állapotukon minő változás esik (= állapotcsere). E' három nemű tulajdonítmány' kifejezésére csupán két nemű szavunk van — folytatá a' felszólított — úgymint a' millységszó (az úgynevezett melléknév*), mellyel

*) A' nyelvtanítók a' millységszót az igétől nem csak elválaszták, hanem a' nevékkel egy osztályba sorozván, ezek' címerei alá is szorították. Ugyan is a' „név” alatt tetszett nekik nem csak a' dolgok' 's személyek' neveit, hanem azon szokat is befoglalni, melyekkel a' dolgok' 's személyek' tulajdonságait fejezzük ki. Ezen elnevezés ilyen forma, mintha valaki ezt a' meghatározást tenné: „Eh' madárnak nevezem nem csak a' két lábú, szárnyas 's a' t. állatokat, hanem azon tollakat is, mellyekkel ezek repülnek.” (Parth. II. K. 28 — 29 l.) — A' Parthenon' eddigi két köteté ellen „A' magyar nyelvtudománynak 'stb. felfedezett új elvei” cím alatt valamely Névtelen 7 ívre terjedő értekezést írt 's hocsátott közre Enyeden, ez évben, melly e' tárgyra nézve így hangzik: „Azt kérjük itt elsöben is, fordult-e meg valaha író' (énti Szászt) fejében, hogy az íge 's tárgy- és millységszó micsoda eredeti viszonyban vagynak egymással, egyszóval gondolkodott-e valaha a' szók' eredetéről? Mi nem hiszünk, hogy író ezt valaha igazán tette volna, mért nem is tehette olly nyelvek' tudása nélkül, mellyek az emberiség' bölcsőjéhez közelebb voltak. A' non posse ad non esse non valet consequutio: úgy-e bár? Azért tudja meg író, hogy a' nyelvek' törzsokei többire az ígek, 's ezekből fejlődtek ki minden nemű szók — — — még a' particulák is! — — — Dönthetetlen igazság, hogy a' beszéd' minden részei többire (N.

a' tulajdon mindig, 's néha állapot is szokott kifejeztetni, 's az íge, mellyel az állapotcsere mindig, 's olykoron állapot is jelöltetik nyelvünkben. Ha most, szép kisasszony! a' tulajdont, állapotot 's állapotcsereét kifejező millységszókat 's ígeket, szóval: tulajdonítmány szavainkat vizsgálat alá veszi, tapasztalni fogja, hogy mindeniköben ki van fejezve: jelen, mult

B. Névtelen úr: ha csak többire, úgy nem mindennemű szók, vagy ha mindennemű szók, nem csupán többire.) az ígekből fejlődtek ki, igen is, mert kétségen kívül vannak számos eredeti tárgynevek is, (N. B. e' nem változtat a' dolgon, mert egy néhány tárgynev nem alkat külön beszédrészt, hanem csak minden tárgynevek' egyeteme.) és így tehát az ígek a' törzsokek, az anyak, a' többi szók pedig, 's különösen a' tárgynevek és millységszók azoknak leányai, sarjadéki. Különösen a' két utolsók szoros viszonyban 's atyafiságban vagynak egymással, mint legközelebbi legidösb testvérek. — Látni való hát, hogy a' tárgyszó is tulajdonkép csak millységszó — — — tulajdonkép a' kettő egy levén, csak az a' különbségek van, miszerint annak kényszerinti teljesebb foglalat 's magOsSabb jelentés adatott. — — — Nem a' természet tette-e azokat egy osztályba, mintegy anyának leányit. Innen meg lehet már itelni író' éretlen elménczkedését is, melly — — — a' természetet kicsúfolni kívánja, mert ha a' madár' igazi gyökerére rá akadhatnánk, bizonyosan meglátnók; hogy itt is, mint számtalau más példákban, ezen név a' madárnak valami lényeges, és aligla nem szárnyát 's repülését illető tulajdonságából származott.“ Elég, elég! Jól mondá tehát a' derék Szász Károly, hogy a' tárgy- 's millységszók' együvé sorozása olly forma, mintha valaki a' madárnak nevezé mind a' madár szárnyat, mind a' madarat. Éppen azért dicséretesen tette, hogy a' beszéd' részeinek meghatározását, össze- és alárendelését 'stb. azon szolgálat szerint intézte el, mellyet azok a' mondatok' formálásánál tesznek, nem pedig a' NN. úr által hét lapon fejtegetett anyai 's leányi viszony szerint. Ebből ugyan is mi következnek végtül is? Ha az íge' leányai közül a' két legidösebb csupa a' testvérságerért méltó a' NÉV firma alá soroztatni, a' több ifjak — köztük NN. úr szerint a' particula is — mint hasonlólag testvérek, nem oda soroztatandók volnának? O, o!!

ség oda mutat, hogy az úgymondott genitivus nem casus, azaz: ennek jellemző „é“ betűje nem viszonyrag, hanem szóképző, mely által külön szó képeztetik. 'S már most az a' kérdés: miféle leend az így képzett szó? Minthogy tulajdonítványi 's névsegédi szolgálatot tesz mindig: tehát vagy íge, vagy millységszó. Hogy nem íge, hajlításából lehet gondolnunk, mert íge névviszonyítókat nem szokott felvenni*). Így tehát millységszó, 's ezt azonosan is tanúsíthatja eléggé, mit némely kétségtelenül millységszók' 's az illetén genitivusok' értelme között találunk, p. o. mint az 50ik feleletben iratik: „Ha valaki így szól: ez a' kert a' királyé; más ezt mondja: ez a' kert a' királyi; mind kettő nagyon közelítőleg, 's talán egészen is egy eszmét fejezett ki. Ha azért ez a' szó: királyi — mint mindenek tanítják — millységszó: nem lehet egyéb ez is: királyé). Hogy azonban e' némileg különböző természetű millységszavaink több testvéreiktől megkülönböztessenek, az Író igen helyesen „sajátító millységszók“ nevével jelölé őket. —

*) A' fennebb felhozott halász, vadász 's th. szók nem változtatnak a' dolgon, ugyan is névviszonyítókat nem mint igék vesznek fel, hanem mint névi jogokat bitorlók.

***) Ama' Névtelen úr, kivel már fennebb is találkozáink, itt azt jegyzi meg, hogy „ - - - írónak, ha igazságot akart volna mondani, így kell vala szólani: a' genitivusok ugyan nem igék külső formájokra nézve, de értelmekre nézve a' bírást jelentő igét foglalják magokban; 's következőleg tulajdonítványi íge szolgálatot tehetnek.“ Milly eredeti megjegyzés, 's minő nyereség az illy bölcs észrevételekből szegény elhagyott magyar nyelvészetünkre és nyelvphilosophiankra! Dic mihi musa virum Anonymum - - ! E' Névtelen úr szerint „ugyan megszorítá író a' genitivust, hogy valamikép tűzön vízen millységszóvá csinálja. De higye el — írja: a' többek között — még se fogja meg, 's kisikúl mint a' csik kezé közül!“ Ugyan úgy?!

Igen obajtottam volna ide tenni még a' Parthenonból legalább a' mennyiségszavainkróli nagybecsű tanítmányok' kivonatát, azonban a' szándékoltnál már is hosszabbra nyúlt ismertetésem, 's tartok attól is, hogy dum brevis esse laboro obscurus fio. Így tehát egész terjedelemben közleni itten lehetlen lévén, rövidre vonás által pedig ennek is szükségesképen rövidséget kelletvén szenvednie: nem kezdek belé, csupán azt mondom, hogy e' második kötetben, mely a' beszéd' részei megismertetése körül forog, olly sok tudománybecsű kincs van lerakva, 's az egész olly ügyes szerkezetű és eszes kivitelű, hogy valóban nem tudjuk: az önálló, eredeti felfogásban, talpra esett egészséges nézetekben, vagy az eddigi chaoticus zavarok felett libegő rendező lélek' hatalmas erejében, páratlan logicájában gyönyörködjünk-e inkább?

— — — Cui lecta potenter erit res,
Non facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.

(Vége legközelebről.)

Krizbay Miklós.

Egy tőkepénzes' végrendelese.

Tréfaköltemény.

(Németből.)

Testálók legelőbb is azt bizonyítják „mindeneknek, kiknek tudni szükséges, és kik ezután következnek,“ — hogy ép elmével bírnak. Én is ezt teszem. Hogy csupán tulajdon vallomásom bír-e elégséges bizonyító erővel, ennek elhatározását Justinianus' novellái szerint (hölgyekért, hogy minden tévedést elhárítsak, megjegyzem, hogy nem Krusz' vagy W. Elek' novellái értetnek, hanem száraz törvénygyűjtemények régi római időkből) — törvénytudókra bízom. — De, mivel érverésem olly csöndesen 's kimérve lépdel, mint egy spanyolszermester, mivel „tudomra 's mint emlékszem“ szerelmes

nem vagyok, sem sonetteket 's ghasleket nem csirizelek, sem dalokat, sem borzasztó drámákat Hugo Victor' izlése szerint nem írok; mivel továbbá sem Gruithuisen úr' erősségeit a' hóldban nem látom, sem a' mostani Bibikalapokat szépeknek nem találom, sem mindent mit újságírók hírül adnak, sem Báró de Manx' tetteit igazaknak nem tartom; gondolom, eszem' létezésén kétkednem nem szükség, 's ennél fogva törvényerejű végakarati meghagyásomat elkészíthetem; úgy mint továbbá azt is bizonyítom hogy ennél sem idegen tollakat sem idegen gondolatokat nem használtam.

De, mi előtt már testálnék és hagyakoznám, gazdagságom' természetes növekedéséről pontosan számolni akarok a' világnak, ne hogy kincsásónak, ördögűzőnek, Spiritus Familiaris' vagy Bölcsék' köve' tulajdonosának tartson, mit szokottan olly emberek hisznek, kiknek erszényeik ollyak mint galambrúgok, 's kik magukból indulva ki, kényelmesen ítélnék másokról.

Dédősöm munkásság és szorgalom átva gyonosságra emelkedék, melly nagyatyám' 's atyám' ipara 's takarékosága át szaporodott. Ezen előképek rám nagy befolyásuak voltak; nyomdokaikat követém, mi át igen természetes modorban, 's Christophorus' áldása 's pokoli kinja nélkül sokszoroztatott a' vagyon. Minap, szükség fölött még staféta Londonba' idéze, egy rokonom' halálos ágyához, kinek megérkeztemkor még volt annyi ereje, kezemet megszorítani, 's annyi lélekzete, engem roppant gazdagsága' általános örökösének nevezni ki.

Egy angol statisticus — úgy tetszik Hume úr — kiszámítá, hogy Angliában hatszáz ezer milliönarius van, két millió lakónak tisztességes élelmi költsége van, 's tizenegy milliónak szükségét kell szenvedni. Rokonom, Baronet Stierlington, mint minden britt, a' tulságokat kedvellé, 's a' közép utat gyűlölé. Vagyona őt a' hat százezerek' sorába helyezé, életmódja a' ti-

zenegy milliök közé. E' mellett mindig nagyon munkás volt, kincsét mindenkép 's minden móddal nagyobbítani, 's szerencséje volt, százszerosan aratni azt, mit vetett. Így, például: North lordnak, — annak, kinek kardja egykor egy menydörgő beszéd alatt egy érdemes parlament tagnak parókáját fölnyársoló, mellyet ő, komoly visszavonulásával az egész alsóház' nem csekély örömszájára, öntudatlanul elvitt — egy szelindeket ajándékozott, mellynek rókavadászon párja nem volt. A' lord ezért szívörömeben, egy „sinecure“ eszközölt ki neki, mellynél fogva kötelessége volt, minden koronázáskor a' megkívántató nyársakkal ellátni a' királyi konyhát, 's mellyért 4000 font sterling évi díjt kapott. Éppen így volt birtokai között egy régi korcsma fedél 's ablak nélkül, de a' melly akár mellyik legjobban művelt haszonbéres jószágainál többet hajtott be; mert ez rothadt vár volt, az az, válaszó jog volt hozzá ragasztva, 's valahányszor parlamenti választás következett, mindig valami különös ritkasága volt eladó, például, egy régi füstös kép, mit Rembradtnak tartott; egy sánta vak szántó ló, mit legjobb versenyfutónak lenni nyilvánított; egy kövér macska, melly egeret nem fogott, 's t. e., 's különös, mindig talált kedvellőkre, kik ezen művészet 's természetnevezetességeket 2 's 3000 font sterlingen megveék. Kedves rokonom Stierlington mindig is olly nagylelkű volt, választását a' vásárlónak vásáron fölül adni, 's ennél fogva rá — mint sok másokra — panasz nem leheté, hogy megnyereti magát.

Becsületes rokonom éppen olly lelkiösmeretes volt egy más választó helyen, hol hasonlólag joga volt egy parlamenti candidatus' választására szózatát adni. Nemes gondolkodásmódját annyira megkedvellék, hogy csupa magasra becsülés' és tisztelet' bizonyítványául igyekeztek neki ajándékokat nyújtani. Gonosz pletyka' elkerülése végett, mindig egy vastag

vagy jö v. ő időre vonatkozólag kelljen-e értenie az általok kifejezett tulajdonítmányt? valamint az is, hogy állítólag, föltételesen vagy szükségessé tevőleg? P. o. a' lomb virúl; a' vész elült; fény derülne a' hazára 's a' t. — 'S mi fejezi ki az érdeklött szempontok' megkülönböztetését mindenhol? Az első példában a' tulajdonítmány' jelen időre 's állítólag érteztését csupán azon körülmény határozza el, miszerint törzsöki állásában jelenkezik, azaz: semmi olly rag nincs hozzá téve, mint a' többi példák praedicatumihoz. Úgy hozá ugyan is magával nyelvünk' takaréki elve, hogy midőn a' tulajdonítmányszó (= millységszó 's íge) sem magarról, sem arról, kihez beszédem intézve van, hanem egyébről mondandó jelen időre vonatkozólag 's állítólag: e' körülmény jelöltessék éppen az által, hogy amaz semmi ollyatén ragok által nincs pótlékozva. — A' 2dik példában a' tulajdonítmány' mult időre vonatkozását a' „t“ betű, a' žikban a' föltételeesség eszméjét az utósó szótagbeli „n“ 'stb. jelölik, melly jellemző betűket méltán nevezhetnénk ígeviszonyítóknak.

„Úgy de ha millységszó fejezi ki a' tulajdonítmányt, kedves hármasszempontjait — ha szabad kérdenem — mivel jelölendi édes úr? Nem de co — —“

„Nem, teljességgel nem! — viszonzá praedagogusunk. — Ekkor is ez ígeviszonyítóinkat használjuk, csak hogy — 's e' nem tesz nagy különiséget a' dologban — külön írjuk millységszavunktól, minthogy nyelvünk' geniüssa együvé iratásukat ellenzé. Hogy aztán olly elszigetelt, elhagyatott állapotban ne sinljenek szegénykék, támaszúl vetjük melléjük a' „van“ ígét, de a' minek illy esetekben a' tárgyra vitetődő, 's létezés' eszméjét kifejező legkisebb értelm sincsen. A' Parthenonban említett példa szerint ugyan is ebben: „a' falusbiró ne legyen részeg“ ez a' szó „ne legyen“ nem magáról a'

falusbiróról mondatik, mintha azt kívánóok, hogy ő ne létezzék, haljon meg, 's t. b. hanem csak annak megértetésére szolgál, hogy a' részeg szót ő kegyelméről sem mostanra állítólag, sem joslólag, sem multról szólólag, hanem tagadólag parancsolva vagy szükségessítve mondtuk. 'S aztán drága Kegyed illy példákban: „én vagyok,“ „ő megbukott“ 's a' t. — ha az iménti példában megengedőök is a' copula' léteztését — hol találna copulájára?“

„O — jött hirtelen a' válasz — itt azok csak elhallgatvák, 's ama' mondatok igazában így volnának mondandók: „én levő vagyok“ 's „ő megbukó volt“ mikor aztán Urasága magától is kikaphatja, mellyek legyenek a' mondotta példákban copulák.“

Erre a' szegény oktató — 's mit volt tennie mást? — szép ellenfelének 's e' szép' körülgült barátainak, vulgo: barátuénak charientismussal elbeszélé, hogy egy híres bohócz képet igérvén egykor festeni azon jelenetnek, midőn Jehova az Izraelt üző égyptomiakat a' verestengerbe veszté (Moz. II. K. 14r. 28 v.), egy iv papirosot bémázolt yeres kretával, 's monda: Imé a' Verestenger 's valamennyi embere Faraonak! Midőn pedig ezeket a' körülállók hiában keresnék, szólotta a' híres festész: „O hisz azok csak azért nem látsznak, mert mind a' tenger' hullámi közé fultak!“

Hagyva e' vitázók' mindenikét igaz avvagy képzelt győzedelmi koszoruján pihenni, nem tehetem, hogy Szerző' nézeteit e' pontra nézve is méltánylandónak ne ismerjem el. A' mi pedig a' nevek' 's millységszók' külön szakasztását 's ez utóbbiaknak az igékkel együvé, 's a' „tulajdonítmányszó“ közös név alá sorozását illeti, az egy célra szolgálás' fennebb elmondott esetén kívül azon további egy úton haladásuk' szempontjából is helyeslendő, mi szerint a' névségéd is igéből vagy millységszóból telik ki. — A' Parthenonban találtató

gyönyörű fejtemények szerint ugyan is a' tárgyak' végetlen sokasága lehetlenné tevő, hogy minden külön tárgy külön nevet kapjon. Azonban az emberek tapasztalák, hogy az olly sok tárgyak' tulajdonai 's a' t. nem olly végetlen számuak, mint e' tárgyak, 's hogy tehát az olly tárgyakról is beszélhessenek, mellyeknek külön név nem jutott, a' mondott tulajdonok' különböző társulati egyetemeire ruházának neveket, például meghatározzák, hogy minden ollyan lény, mellynek tulajdona az érzékiség és okosság, neveztesék embernek, a' melly egyetlen elhatározás, tétemény által mintegy ezer millió lény kapott nevet, melly alatt bár mellyikökről lehet beszelnünk. Így minden tárgynak jutott név, miről beszélni akarunk.

Úgy de az illetén köznevek természetesen sok tárgyakra illhetnek, sok tárgyakban feltalálván a' hasonló tulajdonok' társulatai. Mitevő leszek azért illyenkor, ha azon tárgyak közül, mikre ugyan azon köznév egy iránt illik, csak néhányról vagy éppen egyről kell valamit mondanom?

Illyenkor a' sok tárgyra illő köznév' jelentési körét szűkítem, 's csupán azon tárgyra szorítom, mellyről beszélni akarok. Ezt pedig úgy tehetem, ha mondati tárgyam' azon tulajdonát, állapotát vagy állapotcseréjét, melly által az ugyan azon köznév alatt befoglaltató minden többi tárgyaktól különbözik, mellé teszem névsegdképen az illető millységsszók' avvagy igék' alakjában tárgyamhoz.

Hogy nyelvünk a' tulajdonítványsszók' (= millységsszók' 's igék') névsegédül használására nézve minő módszereket használ, igen jó renddel 's világosan adatik elő a' 491—547. kérdésekben. E' tárgyróli tanítványait azon megjegyzéssel végzi a' Szerző, hogy tulajdonítvány néha semmi mellé is szokott tétetni segédül, az az: a' segédül pótlékozandó név ollykor merőben kihagyatik, ha azt a' többi szavak ön-

ként elárúlják, p. o. A' derék nem fél az üdők' mohától, hol a' „derék“ éppen illy semmi mellé tett névsegéd. — Szabad legyen ide iktatni azon véleményemet, hogy emé' szavaink: vadász, halász, madarász 's a' t. eredetileg hasonlólag semmi mellé tett névsegédek fogtak lenni, 's csak kirekesztőleg az íge-tulajdonítványsszók' közé tartozások' feledésbe süllyedése által praescribálhattak a' névi jogokban. Az illy pseudo nevek' analogiájára képzett későbbi nevek, miknek igei jelentésök nem léteznek, e' véleményem' átellenében mit sem bizonyítanak.

Az érdemkoszorús Szerző' fejteményinek részletibb ismertetéséért imé néhány sor az úgy nevezett sajátító millységsszók'ról is.

Ejtésnek vagy casusnak neveztetik a' néviszonyítóval (= viszonysszóval vagy viszonyssággal) toldott név, következőleg casus annyi van, a' hány viszonysszó 's viszonyrag együtt, az az 50—60. Illy ejtésnek tartják nyelvtudósaink „é“ végzetű úgy mondott genitivusunkat is. Azonban e' genitivuson kívül a' többi ejtéseink' bár mellyikét hiában próbáljuk tulajdonítványul használni, nem lesz velök mondásunknak bévégzett értelme. Így a' mondott genitivus 's több casusaink között lényeges a' különbség. De továbbá „é“-ben végződő úgy mondott genitivusunkhoz valamennyi néviszonyítóink hozzá járulhatnak, 's így genitivusunk minden casuson által declináltathatik, a' midőn az igazi viszonyragos vagy viszonysszóval toldott szók' (= ejtések) nem vehetnek fel újabb néviszonyítókat*). E' két tetemes különb-

*) A' nappal, reggel 's éjjel ellenkezni láthatnak a' Szerző' itteni állításával, de néhány kivétel a' szabályt nem döntheti fel... exceptio firmat regulam. Aztán a' nap, reg 's éj' val-eseteinek ezen újból hajlítása is csak per a busum terjedt el. Feledésbe ment tudnillik, hogy ama' szók' törzsöki állása: nap, reg és éj.

fal' kicsiny nyílásán vevé át azokat, 's mivel így az adót sem nem láthatá, sem nem hallhatá, ez minden angol törvények szerint teljességgel nem vétehető megvesztegetésnek. — Az ügyes kalmárnak Oportó is Hesperidák' kertjévé lett, melly mint tudva van, csak aranyalmákat terem, 's míg az ellenes fivérek' egyikének puszkákat szállított át, másikának löport juttatott, ennek lengyel legiót, amannak matrózokat szerzett, 's így arany gyümölcsöket szedett. Ez azonban kalmári nyereségpróbáinak 's életének zárköve volt. Ezen tengeri hadszállítások' egyikénél hülést vont magára, 's dicséretes gazdálkodásból igen későre hivatá el az orvost, ki őt minden ráfordított szerek' daczára sem tudá megmenteni.

Midőn halála után — kétszeres krétával számított gazdag adók' és sportulák' levonása után, miket azonban számjel szerint igazíték el — át adatott nekem az örökség, az még fölért a Szigethon' évi szegények adójának csinos tőkéjével, id est: nyolcz millió fonttal. Törekedém nem soká a' világ' nagy áruházat elhagyni; a' nemes ökölvivásnak barátja nem valék, 's az örökös kőszengőzt sem találám gyöngé mellemre nézve egészségesnek; 's midőn egykor véletlenül néhány család tagok hibáztak szomszédságomban 's mindenki azon bizonyos véleménnyel volt, hogy a' Búrkerek' emberszerető kárjaiba jutottak, — úgy rohant rám a' rémület, mint fegyverzett ember; nem nyugodtam, míg a' gőzhajó' kerekai nem csörgének át a' tenger' -hullámain, 's csak akkor lélekzelék szabadabban, midőn hátra hagyva a' köd' 's drömüvek' városát, újra terra firmára léptem. — Mint Columbus az ujjonnan föltaalált világrész' földét, megcsókolám a' száraz föld' porát, 's csöndben elgondolám, merre kelljen fordulnom.

Oda utazásomkor meglátogattam volt a' szépszellemek' 's vaudevillek' városát, 's éppen ekkor jövék oda, midőn a' mocskos folyam' balpartján le szedék a' keresztetket a' templomok-

ról, míg jobb partján koszorúzott farsangi ökröt kísérték virágfüzerekkel 's dalokkal. Valóban azt hívém, az Apostata' ideje jött vissza, 's olly gyorsan sieték el onnan, mint csak 16 lóláb el röpíteni képes volt. Schweizban hógörgetegektől, Olaszthonban skorpióktól, Északban az éghajlaltól féltem, tehát késedelem nélkül honomba tértem vissza. Mint könnyebbült szívem, midőn szokott édes hangjait hallám anyanyelvemnek, azon nyelvnek, mellyet V. Károly' véleménye szerint, csak lovakkal kellenék beszélni! — Itt már magányosan és kolostorilag éltem, éppen mint azon Károly, midőn terhére vált, olly birodalmat igazgatni, mellyben a' nap soha le nem ment. Egy Verus' 's egy Heliogobalus' pazarlásával elégithetném ki ínykényemet, de gyomrom vagyonommal együtt nem növekedett, 's egyszerű szokott élelmem jobban esik nekem, mintha egy emészthetlen strassburgi pastétomra egy adag rhebarbarát kellenék lenyelnem.

Társaságokban únalom ér utól, beszédök legujabb daljátékok-, 's divatokról, ollyak rám nézve, mint Böhme Jakob' időzései, aztán engem bosszant is a' városiak' fordított napirendje, mintha a' régi Thule' régióiban laknának, hol féle éj terül el, 's mintha gyönyörködéseik nem érdemlenék meg, hogy a' nap rájuk süssön! —

Tehát messze az országút' porától 's városok' zajától, mezei lakomba vonulék, mint csiga házába, 's itt parasztok 's könyvek között élek. Mi itt megtenni való volt, végbe vivém. Lassanként emelkedék egy község' háza, egy kórház, egy templom, egy iskola, jobbágyaim robotolástól fölmentvék, házaik 's csüreik tűzmentesek, állapotuk évről évre javult, mind tehetősek, szekrényeikben kis tőkéjük van költségre, 's perselyökben kis pénz szükség' idejére eltéve.

Nincs már mit tennem hátra, mint kama-taimat fölvenni, ezeket újra tőkévé tenni, míg a' halál életemet 's végszámolatomat bezárta.

Mint minden rendes háztartásnál gond van rendkívüli esetekre, én is magányos óráimban azon különös esetről gondolkodtam, melly ugyan csak egyszer, de bizonyosan bekövetkezik, midőn tudniillik:

„A' homokórával és sarlóval ellátott váz“ mint a' derék Bürger énekli, (a' divatszertinti költőket nem olvastam) a' híres bázeli tánczra szólítand föl — 's ne hogy hagyományom nevető örökösök 's cselkórságos ügyvédek között czivódás' oka legyen, következő rendelkezéseket tettem, miket én

„A' fű alatt nyugvó,“ túlélőknek minden részben legjobban teljesíteni, múlhatlan kötelességökké teszem. — Vagyonom legelőbb is osztassék tizenkét egyenlő részekre. Ezen egyes tőkék' mindenike következőkre használtassék:

Az első részből alapíttassanak új nevelőintézetek, de nem szegény gyermekek', sem úriás nevelvények', nem cselédek' — sem vadászebek', hanem szülők' számára. — Időnkben igen sokat panaszkodnak az ifjúságra, egykedvűségökre szülők' iránt, tiszteletlenségökre az aggkor iránt, udvariatlanságokra szépnem iránt, önzésökre 's házasságtól félelmökre; nevelőintézetek' rosszaságában keresik ezen jelenések' indokait, 's javításokért intést intésre halmoznak. Véleményem szerint zöld fán helyett, szárazon kellenék ezen rossz' gyökerét keresni. Mit a' nevelés véres verejtékkel ültet, szülők' majomszeretete újra kitépi, 's a' testáló az idő' e' gonosz jelének az említett nevelőintézetek' alapításával szülők' számára, eleget tenni gondol. Ezen intézet' tanárai főleg következő tanúságokat fogják leczkéikben a' hallgató szülők' szívélyére (Gemüth) bevésni:

Ha Fortuna mosolygott ti néktek, gyermekeitekkel soha észre ne vétessétek, hogy az ok-

tondi a' nélkül is, hogy magának ösmeretekeket 's tudománykincseket szerezne, előhalad a' világban: csak előtte járjon Montecuculi' arannyal terhelt számara. Ne mondjátok nekik: Édes Károlykám, vagy Lajkám, nehogy sok tanulással megerőltess magadat, mi szükséged neked mindazon liruclarumra, bízd szegény elődikre, hagyd törjék fejüket, neked egykor sok pénzed lesz, 's mi kell neked több? 's a' t. — Gondoljátok meg, a' szerencsevagyonok olyvak mint a' májusi hó, melly a' meleg napfénynél vízzé olvad, 's csak az, ki mint Simonides főben és szívben hordozza kincseit, nem félhet hájtöréstől az élet' mozgó tengerén! —

Házi éltetők legyen erényekkel 's szeretettel gazdag, mert gyermekeknek ez hű tükörkép, 's példátok nekik törvény 's előkép. —

Jelenlétükben kormányozzátok szavaitokat, kitételeiteket, magatokviseletét, 's tetteiteket; ha azon fától, mellyet ültettek, egykor árnyat 's gyümölcsöt kívántok, hűn ápolnotok és minden kártól őriznetek kell azt.

A' tanítót becsüljétek mint helyetteseteket, ki a' nevelés' nehéz terhét könnyebbiti nektek, ő szorgalmas földmivelő, ki azt veti, mit ti aratni fogtok, ő gondos kertész, ki azt ápolja, mit ti szedtek meg, ő derék kalmár, ki gyermekeitek' fejét 's szívét perselybankba teszi, hogy egykor százszorosan élvezzék a' kamatokat. Tehát ne rontsátok el azt, mit ő bajjal alkotott. Különb a' mesebeli azon pórnohhoz fogtok hasonlítni, ki esztelenségében megölte a' szorgalmas tyúkot, melly neki arany tojásokat tojt. —

Azoknak, kiknek háztartásában a' kell a' v a n t fölül múlja, kik mind azt, mit évi jövedelmeikből bekapnak, egy hónap alatt játékasztaloknál 's szabó 's díszárusnők' árjegyzékeikre, szekerezésekre, kocsiakra, nyergeslovakra 's barátnökre kiadják, külön órák adatnak számvetésben, hogy legalább mathematicailag bizonynyal előre meghatározni tudják bukásuk' napját 's óráját. —

(Vége közelebbről.)

M. L.